

Wereldmuseum in nood

Topstukken in de ramsj

Het Wereldmuseum in Rotterdam voert al jaren een doodsstrijd. Ondanks een uitstekend restaurant gaat de directeur 'ontzamelen': een (groot) deel van de collectie moet de deur uit. 'Ik creëer een nieuwe economische realiteit, als overlevingsstrategie.'

door Sjors van Beek

STANLEY BREMER, directeur van het Wereldmuseum in Rotterdam, doet er luchtig over: de enorme afstotingsoperatie die momenteel in volle gang is. Zo'n negentig procent van de museumcollectie gaat de deur uit, vertelt hij zelf in een recent interview bij RTV Rijnmond. Volgens hem is het een verbetering: 'We willen de collectie kleiner maken, alleen de goede stukken houden, een kerncollectie van topstukken, en die willen we allemaal zichtbaar maken. Niet meer achter deuren in een donker depot.' Van de naar schatting honderdduizend stukken die nu nog in het depot liggen denkt hij er 'zo'n tien- à vijftienduizend' over te houden. 'Dus het valt allemaal wel mee, zeg maar. Want niet alles gaat zomaar weg.'

Als alles doorgaat zoals Bremer het voor ogen heeft, wordt het ooit zo veelgeprezen volkenkundig museum nagenoeg onttakeld. De huur van het museumdepot is per 1 januari 2015 opgezegd en de voorstellen met de vele tienduizenden af te stoten objecten liggen inmiddels bij de gemeente. Een gemeentelijke commissie toetst de procedure nog, maar kijkt daarbij niet inhoudelijk naar de waarde van de stukken. 'Het betreft echt bulk', verzekert Marieke van Gruijthuijsen, woordvoester van wethouder Visser. 'Spullen zonder cultuurhistorische waarde voor Rotterdam die je bij wijze van spreken via Marktplaats kunt verkopen.'

Daar denken conservatoren van andere volkenkundige musea bepaald anders over. Ze hebben van het Wereldmuseum de lijsten gekregen van wat er weg mag en concluderen dat het maar liefst 96 procent van de totale collectie betreft. 'Daaronder ook een groot aantal voorwerpen van extreem hoge kwaliteit', zegt Mirjam Shatanawi, conservator Midden-Oosten en Afrika van het Amsterdamse Tropenmuseum.

'Het selectieproces is heel oppervlakkig en willekeurig. Er is vooral gekeken of iets er mooi uitziet en puntgaaf is, niet of het cultuurhistorische waarde heeft. Alsof je een Van Gogh wegdoet omdat er een vlekje op zit... Sommige delen van de collectie zijn elders in Nederland niet te vinden. Als die naar het buitenland gaan, is dat een groot probleem.'

De gemeente Rotterdam, eigenaar van de collectie, laat de ontmanteling van het museum rustig gebeuren – als ze al beseft wat er precies gaande is. Het roept de vraag op: hoe is het mogelijk dat een gerenommeerd museum zó aftakt?

HET LIGT er prachtig bij, het statige witte pand aan de Willemskade. De naastgelegen Erasmusbrug torent hoog boven de Maas, aan de overkant ligt het befaamde Hotel New York. Gevoel voor locatie kan de Rotterdamse reders en zakenlieden die hier begin negentiende eeuw hun Yachtclub oprichtten niet worden ontzegd. Vanaf 1852 begon de Rotterdamse fine fleur in hun clubhuis exotische voorwerpen tentoon te stellen uit de vele landen waar ze zaken mee deden. In 1885 leidde dit tot het Museum voor Land- en Volkenkunde, later omgedoopt in Museum voor Volkenkunde. Langzaam maar zeker werd een collectie van wereldfaam opgebouwd. Vooral de verzamelingen uit Afrika, Azië en Oceanië zijn volgens alle experts van wereldklasse.

Twee peperdure verbouwingen sinds 2001 hebben het museumgebouw omgetoverd in een

heuse parel aan de Maas. Een ruime entree, prachtige wenteltrappen, sfeervolle belichting, een schitterende balzaal en een chique restaurant. Maar de schijn bedriegt. Het zo fraai ogende museum is binnenkort niet veel meer dan een lege huls. Zonder geld, zonder collectie, nagenoeg zonder personeel – laat staan deskundig wetenschappelijk personeel. Van de oorspronkelijke 110 mensen op de loonlijst zijn er nu nog negen over. Alle inhoudelijke experts en conservatoren hebben de afgelopen jaren het veld geruimd. In hun plaats speuren kunsthandelaren in de depots naar de meest waardevolle stukken.

Directeur Bremer (62), naar eigen zeggen afkomstig uit de 'marketing- en reclamewereld' en wars van 'dat volkenkundig gewauwel', slaat zichzelf op de borst voor zijn 'cultureel ondernemerschap'. Hij is trots op zijn museum: 'Ik durf zonder blozen te zeggen: we zijn een van de beste musea van Europa.'

Het museum richt zich momenteel op moderne Aziatische kunst, als voorlopig eindpunt van een jarenlange zwabberkoers langs telkens veranderende 'focussen'. Bremer legde na zijn komst in 2001 eerst het accent op 'de culturen van herkomstlanden van de grote groepen migranten, met daarbinnen extra aandacht voor het islamitisch cultuurgebied'. Enkele jaren daarna werd het speerpunt 'religieuze beleving en spiritualiteit', weer wat later was de 'kruisbestuiving tussen etnografica en contemporaine niet-westerse kunst een interessant thema'.

WERELDMUSEUM ROTTERDAM

Vanaf 2011 profileert het museum zich als 'kunstmuseum, met een kerncollectie van objecten uit Azië en Oceanië ("Pacific & Asian Art Museum, PAM")'.

Ondertussen floreert het in het museum gevestigde restaurant, dat volgens Bremer inmiddels 'tachtig procent van de totale inkomsten genereert', heeft de gemeente Rotterdam de subsidiekraan voor de helft dichtgedraaid en aangekondigd de subsidie over enkele jaren geheel te stoppen. Bremer: 'Ik heb een antwoord bedacht op een bezuinigende overheid. Ik creëer een nieuwe economische realiteit, als overlevingsstrategie.'

De doodsstrijd van het Wereldmuseum is glashelder zichtbaar in de correspondentie tussen het museum en de gemeente van de afgelopen vijftien jaar die ik met een beroep op de Wob (Wet openbaarheid van bestuur) heb opgevraagd.

BREMER KOMT in 2001 over vanuit Curaçao, waar hij het plaatselijke Maritiem Museum omvormde tot een semi-commerciële, ongesubsidieerde instelling. Rotterdam vraagt hem of hij zoiets ook wil komen uitvoeren in het Wereldmuseum. 'Het museum was failliet. Er was een schuld van drie miljoen, en ik was op zoek naar een plek waar ik mijn ideeën, die wel revolutionair waren, zou kunnen uitvoeren', vertelt Bremer op 5 mei in een lang interview op Radio 1.

Vanaf het eerste begin staat de geldnood centraal in het museum, dat in 2000 net een groot-scheepse verbouwing – en een naamsverandering tot Wereldmuseum – achter de rug heeft. De correspondentie is één lange, jaarlijks terugkerende aaneenschakeling van 'financiële knelpunten', 'exploitatietekorten', 'gebrek aan geld voor exposities', en verzoeken om extra subsidie, boven op de – dan nog – vijf miljoen per jaar.

Bezuiniging na bezuiniging wordt afgekondigd, voorgenomen exposities worden geschrapt, het personeel vliegt er bij bosjes uit. Bremer kan het voortaan wel af met ingehuurde experts. Een onderzoeksbureau noemt dat in 2008 al 'zorgelijk' en waarschuwt voor belangenverstrengeling: sommige gastconservatoren werken ook voor veilinghuizen. Leefbaar Rotterdam stelt zelfs raadvragen over een van die ingehuurde experts: Hugo Kreijger, ex-medewerker van Christie's, zou worden gezocht door Interpol wegens een kunstroof in Indonesië. De samenwerking met Kreijger wordt 'voorlopig opgeschort'.

Wat Bremer ook probeert, zo blijkt uit het dossier, niets lijkt te helpen. De bezoekers willen maar niet in groten getale komen en het museum is niet rendabel te krijgen. Volgens

Criticasters spreken van een 'veredeld partycentrum', een 'restaurant waar ook wat museumstukken staan'

Bremer komt dat vooral doordat het, na de verbouwing van 2000, twee keer zo groot is geworden terwijl de subsidie niet is gestegen. In een brandbrief in april 2004 rept hij onomwonden van 'erbarmelijke financiële omstandigheden'. Het 'keerpunt' is bereikt, het museum 'dreigt af te glijden naar een onbekend lokaal museum met de verkeerde naam'.

In zijn voortdurende zoektocht naar nieuwe geldbronnen gaat Bremer meer en meer op de commerciële toer. Hij kondigt samenwerking aan met twee reisorganisaties: STER Kras en De

Boer & Wendel, en er wordt een reisbureau in het museum gevestigd. Plannen voor een high class restaurant worden ontvouwd, in brieven duikt de term 'cultureel ondernemerschap' op: 'Integratie van de museale dienstverlening in een totaalpakket.' Oftewel: museumbezoek en chique eten onder één dak.

Critici beginnen zich te roeren, ze laken de commerciële koers, maar Bremer wuift het allemaal weg: 'Ik vind de term "vergaande commercialisering waardoor de toekomst valt te vrezén" geheel onterecht.' Als er niets gebeurt valt juist 'te vrezén voor de toekomst van het museum'.

DE ENE NA de andere wethouder krijgt het dossier op het bordje, en met elk van hen kissebist Bremer voortdurend over de tekorten. Begin 2005 verschijnt dan het 'Revitaliseringsplan' van het Wereldmuseum, een 'structureel reddingsplan om de grote structurele exploitatietekorten op te vangen'. Kern: bezuinigen, verhogen van de inkomsten via horeca en sponsoring, en afstoten van de huisvesting via een 'sale lease back'-constructie. De schitterende oude balzaal op de eerste verdieping wordt restaurant, versierd met museumstukken 'voor een inhoudelijke ondersteuning van het stijlvol dineren'.

Tegelijkertijd werkt de gemeente aan de zelfstandiging van het museum, tot dan nog een gemeentelijke dienst. Vanaf 1 januari 2006 wordt het een onafhankelijke stichting met zo'n vijf miljoen subsidie per jaar. De collectie blijft eigendom van de gemeente. Uit een nulmeting blijkt overigens dat van een derde van die collectie de juridische status onbekend is – lees: wie eigenaar is, en of het een schenking of een aankoop was. Met de verzelfstandiging 'wordt een culturele onderneming geboren'. Bremer schetst in zijn ondernemingsplannen een mooie toekomst, maar waarschuwt wel dat hij 'de slag

Depotstukken die het Wereldmuseum wil verkopen

naar een (economisch) zelfstandige organisatie niet kan maken' als de subsidie nog verder daalt. De gemeente op haar beurt schrijft zich 'grote zorgen te maken over de ontwikkelingen bij het Wereldmuseum'.

Als onderdeel van de Revitalisering is – na de acht miljoen gulden kostende facelift van 2000 – opnieuw een verbouwing van het museum ingepland, om grotere (wissel)tentoonstellingen mogelijk te maken én het restaurant in te passen. Het gebouw moet volgens Bremer 'in de oude grandeur worden hersteld' om weer een 'aantrekkelijke ontmoetingsplaats te worden voor de elite van Rotterdam'.

Herhaaldelijk doet Bremer zijn visie op een 'totaalbeleving' uit de doeken: 'Kijken, luisteren, lezen, proeven, ruiken, winkelen en reizen.' Criticasters spreken smalend van een 'veredeld partycentrum', een 'restaurant waar ook wat museumstukken staan'. Onder het museum komen diverse bv's – met Bremer als directeur. De Stichting Wereldbusiness BV, met daarin het restaurant en de wijnbar, moet 2,2 miljoen gaan omzetten. En een half miljoen winst maken – belastingvrij vanwege de officiële 'goede doelensstatus' (ANBI). Die winst vloeit naar het museum voor het financieren van tijdelijke tentoonstellingen. 'Een realistische en perspectiefrijke weg', oordeelt de gemeente.

De tweede verbouwing duurt twee jaar en kost zo'n twaalf miljoen euro, grotendeels ten laste van de gemeente. In december 2009 zwaaien de deuren weer open. Bezoekers kunnen de eerste jaren gratis binnen en betalen alleen nog voor de wisseltentoonstellingen. Bremer ziet de toekomst 'positief tegemoet', al moet het museum wel weer verder snoeien 'omdat er geen extra subsidie komt'. De directeur blijft de gemeente bestoken met verzoeken om extra geld. Soms krijgt hij het, bijvoorbeeld voor de uitgave van een luxe-catalogus ter gelegenheid van het 125-jarig bestaan. Soms krijgt hij niks.

Omgekeerd wil het stadsbestuur wel graag eens helder hebben wie precies als 'bezoeker' worden geregistreerd: ook de restaurantgasten, of alleen de bezoekers van exposities? Museumobjecten in het restaurant plaatsen is prachtig, maar 'valt niet direct onder de door ons gesubsidieerde kerntaak'. Uit latere stukken blijkt: van de 125.000 bezoekers is de helft betalend. Ook wordt meermaals – vergeefs – gevraagd hoe de personeelslasten (drie miljoen per jaar) eigenlijk precies zijn opgebouwd.

Begin 2011 schrijft Bremer dat het 'soms niet eenvoudig is om met beide benen op de grond te blijven staan' en dat het 'zelfvertrouwen behoorlijk is gegroeid vanwege het succes van de "Rotterdam experience": een goede tentoonstelling, een goed diner, een goed glas wijn'. Maar een jaar later blijkt hij al weer teleurgesteld terug op de jubileumcatalogus en bijbehorende tentoonstelling. De bezoekers bleven weg, 'tegen de verwachting, iedereen was met stomheid geslagen'.

IN DIEZELFDE jaren begint Bremer te zinspelen op 'opschonen van de collectie', oftewel afsto-

ten van museumvoorwerpen. 'Ontzamelen', in museumjargon. Het is een beladen woord. Rotterdam heeft er in 1999, ruim vóór de komst van Bremer, al pittige discussies over gevoerd. Chris Dercon, indertijd directeur van museum Boijmans Van Beuningen, wilde het schilderij *Grey, Orange on Maroon* van de schilder Mark Rothko verkopen. 'Ik doe zoiets niet zomaar. Kunst verkopen doe je pas als het water je aan de lippen staat. En dat is nu zo ver', meldt het gespreksverslag uit die tijd van een bijeenkomst van museumdirecteuren. De discussie wordt al snel landelijk gevoerd en leidt tot de LAMO: 'Leidraad Afstoting Museale Objecten'. Kern: afstoten van objecten kan, mits na zorgvuldig deskundig advies. Andere musea moeten eerst worden benaderd en inkomsten zijn bedoeld voor aankoop van nieuwe objecten.

'Ik heb het idee dat de gemeente Rotterdam niet beseft wat ze weggeeft'

Bremer rakelt die 'ontzamel-discussie' op. Aanvankelijk gaat het in de stukken nog louter om opschonen van de depots en snijden in beheersen restauratiekosten. 'Ontzamelbeleid om ruimte te maken voor nieuwe aanwas', schrijft Bremer. Veel objecten kunnen wat hem betreft naar andere musea, of, 'als er geen interesse is, verkocht'. Over de financiële opbrengsten dan nog geen woord.

Maar langzaam maar zeker, zo blijkt uit het dossier, groeit de collectie uit tot een pot goud. De documenten vanaf 2007 schetsen een driedig beeld: een museum dat maar niet uit de rode cijfers komt en noodgedwongen steeds meer op de commerciële toer gaat; een gemeente die de subsidiekraan steeds verder dichtdraait; en een directeur die de ene na de andere koerswending uitprobeert en ten slotte zijn oog laat vallen op de schatkamer: de collectie.

Als Rotterdam in 2011 aankondigt de cultuursubsidies te willen afbouwen, acht Bremer 'streven naar een breed wereldmuseum niet langer haalbaar'. Azië komt centraal te staan. De Afrika-collectie vindt hij 'niet uniek genoeg' om het tot speerpunt te maken en kan dus weg. 'Deze keuze is inhoudelijk en biedt ruimte om een deel van de collectie te ontzamen en te verzilveren' en 'de financiële positie van het museum voor de lange termijn veilig te stellen'. Hij lanceert het idee van een investeringsfonds voor de opbrengsten, volgens experts van Christie's en Sotheby's dan al geschat op 55 à zestig miljoen. Tegen 4,5 procent rente is dat 'een jaarlijkse cashflow van circa 2,5 miljoen euro', rekent Bremer voor.

In juni 2011 spreekt Bremer met Arnoud Odding, museumadviseur en tegenwoordig directeur van het Rijksmuseum Twenthe, over

zijn plannen om de Afrika- en Amerika-collectie volledig weg te doen. Odding zet Bremers uitspraken online. 'Ik verkoop topstukken, echt stukken waarvan de veilinghuizen straks helemaal achterover slaan.' Of hij het geld gaat gebruiken voor versterking van de collectie? 'Nee, natuurlijk niet', zegt Bremer onomwonden. 'Dat is het denken van de vorige eeuw. Afrika en Amerika wegdoen doet mij ook pijn. Maar het zal wel moeten, wil ik kunnen blijven bestaan. Anders valt straks het doek, gegarandeerd.'

Tegenover televisieprogramma *EenVandaag* vertelt hij twee maanden later: 'Aan wie ik wil verkopen? Aan verzamelaars. Musea hebben vaak geen geld. Ja, misschien een paar grote musea in het buitenland. We willen het meeste geld eruit halen natuurlijk. Als je dan toch verkoopt, doe het dan gelijk goed. En als Nederland geen geld meer heeft om zijn collectie binnenshuis te houden, dan is de discussie gewoon afgelopen.'

Een van de vertrokken conservatoren zegt tegen mij, onder voorwaarde van anonimiteit: 'Bremer zegt dat de collectie vijftig miljoen oplevert. Onzin! Het is het vijfvoudige. Waar blijft na verkoop de rest van dat geld?'

BEGIN 2012 vindt de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur (RRKC) de nieuwste plannen voor een Aziatisch kunstmuseum 'geloofwaardig en goed onderbouwd' en 'afstoting van overige delen van de collectie in dat licht te begrijpen'. Al is de financiële onderbouwing van de plannen 'vooralnog erg speculatief'.

De gemeente kondigt aan de subsidie per 2013 te halveren en uiterlijk 2020 helemaal te staken. In een – nog niet openbaar gemaakte – brief van 29 augustus 2012 stelt Bremer dat de dienst Kunst & Cultuur van de gemeente heeft toegezegd dat hij de helft van het huidige subsidiebedrag weer terugkrijgt uit de verkoop van verkochte collectieonderdelen. Volgens Bremer is reorganisatie desondanks onontkoombaar. Wat hem betreft is het vijf voor twaalf: de collectieverkoop moet snel plaatsvinden, nog in 2012. Wethouder Laan ontkent de toezeggingen en trapt op de rem: verkoop is 'prematuur', de kwestie ligt te 'gevoelig' voor haastwerk.

Ongeveer rond die tijd zit een keur van experts uit de museumwereld bij elkaar in Amsterdam. Doel: brainstormen over hoe Bremer kan worden gedwarsboomd, zo blijkt uit het vertrouwelijke gespreksverslag. De LAMO-richtlijn kan verkoop tegen marktprijs op veilingen niet verhinderen, de museumsector zelf heeft geen sanctiemiddelen om het tegen te gaan, en een Museumwet die collecties beschermt is er niet. Meest effectief, zo wordt geconcludeerd, is waarschijnlijk achter de schermen gesprekken aanknopen. 'We moeten alles doen wat in onze macht ligt om te voorkomen dat één persoon de geschiedenis onomkeerbaar kan veranderen.'

Na veel commotie in de media blokkeert het Rotterdamse gemeentebestuur in november 2012 de voorgenomen verkoop van de Afrika-collectie, volgens deskundigen 'een van de pijlers

onder het museum'. In reactie daarop ontslaat Bremer in mei 2013 weer 28 medewerkers. 'Ik ben gedwongen tot deze inkrimping. Dit is het alternatief', zegt hij tegen RTV Rijnmond. Vanaf nu gaat het museum 'zich vooral concentreren op dingen waar we geld mee kunnen verdienen, zoals zaalverhuur en het restaurant'. Van de nog resterende personeelsleden staan er 33 op de loonlijst van de restaurant-bv en negen op die van de museum-bv, blijkt uit de Kamer van Koophandel-registers. Jaarrekeningen heeft die laatste stichting overigens nooit gedeponed. *Bremer*: 'O, moet dat?'

Begin dit jaar zet de Rotterdamse gemeenteraad het licht dan toch op groen: de 'Visie op ontzamen van de gemeentelijke museumcollecties' wordt goedgekeurd. Bremer nodigt andere musea meteen uit om in het depot te komen kijken of er iets van hun gading is. Ze kunnen stukken kopen tegen een 'marktconforme prijs', de opbrengst wordt 'uitsluitend gebruikt ter versterking van de collectie van het Wereldmuseum'. Of de collega's wel willen opschieten, want na 1 juni 'zal er begonnen worden met het inpakken van de collectie'. Diverse conservatoren reppen zich na Bremers brief naar Rotterdam om te zien wat er in de ramsj gaat. Rode stickers: kerncollectie die in het museum blijft. Groene stickers: mag weg. De conservatoren constateren tot hun ontzetting dat het museum slechts vier procent van de verzameling wil houden.

Annette Schmidt, Afrika-conservator van het Museum voor Volkenkunde in Leiden, is een van de conservatoren die het depot bezoeken. 'De Afrika-collectie van het Wereldmuseum bevat unieke deelcollecties, zoals de Congo- en Angola-collecties', vertelt ze. 'Het zijn heel oude verzamelingen met een goede provenance oftewel herkomstgeschiedenis. Ze hebben onschatbare cultuurhistorische waarde en zouden voor het Nederlandse publiek behouden moeten blijven. Sommige stukken zijn echt wereldtop. Als die op de markt komen is dat een wereldsensatie. De prijzen gaan dan sky high en Nederlandse musea kunnen dat niet betalen. Dus die stukken verdwijnen onherroepelijk naar het buitenland.' Schmidt is niet tegen verkoop. Máár: 'Je moet het gemotiveerd doen. Goed selecteren. Wat past in een ander Nederlands museum? Dat kost veel tijd, ik schat wel een jaar. Ik heb het idee dat de gemeente Rotterdam niet beseft wat ze weggeeft.'

Bij het beoordelen van wat weg kan doet Bremer een beroep op diverse grote kunsthandelaars, zoals Loed van Bussel en – opnieuw – Hugo Kreijger. 'Die is van de Interpol-lijst, het is overgewaaid', legt Bremer uit. 'Die verhalen in de museumwereld dat die handelaars hier voor zichzelf alvast de mooiste stukken uit kunnen zoeken? Insinuaties! We gaan níks particulier verkopen. Als we verkopen, gaat alles via een veiling en is het voor iedereen beschikbaar.' Die handelaars, betoogt Bremer, zijn juist zeer nuttig als 'club van adviseurs'. 'Want ze kijken anders naar de waarde. Zij zijn gewend met eigen geld aan te kopen, conservatoren niet. Die besteden

maar, en als ze een miskoop doen, verdwijnt het gewoon in een depot en hoor je er nooit meer iemand over.' Wat Bremer wil overhouden, is een 'kerncollectie van tweeduizend topstukken uit Azië en Oceanië van de allerhoogste esthetische kwaliteit'.

ALS WARE het museum een kunstgalerie. Het is ook precies onder die titel ('kunstgalerie/expositieruimte') en niet als 'museum', dat de Stichting Wereldmuseum BV bij de Kamer van Koophandel blijkt ingeschreven. *Bremer*: 'Geen idee waarom. Het is gewoon een vergissing, denk ik.' Vergissing of niet: het etiket lijkt het huidige Wereldmuseum alleszins te passen, zo blijkt bij een recent bezoek. Sterker: het afficheert zichzelf trots als 'art galleries'. De lopende expositie *Future Pass 3.0* toont moderne kunst van twee

'Wanneer lees je eens iets over onze exposities? Wáárom was burgemeester Aboutaleb niet bij de opening in 2009?'

Chinese kunstenaressen en een Belg. In een zaal staat een legertje 'cyberbaby's' in het gelid: zil-verkleurige robots met baby-gezichtjes. Bij één cyberbaby staat de verkoopprijs: 22.000 euro.

Aan de wand jubelt een informatieve video: 'Wereldprimeur! Het Wereldmuseum is het eerste museumrestaurant ter wereld met een Michelin-ster, niet te verwarren met een museum waar een "sterrenrestaurant" is gevestigd.' In het trapportaal hangt een dubbelportret van Bremer zelf, geschilderd door een van de twee Chinese kunstenaressen. Op lagere verdiepingen prachtige goudglimmende beeldjes uit Tibet. Tempelvoorwerpen uit Japan, houtsnijwerk uit Oceanië. Ontegenzeggelijk mooi om te zien. Maar bordjes met uitleg ontbreken. 'Bezoekers kunnen later thuis online van elk voorwerp opzoeken wat het is', legt een medewerkster uit. 'Of de catalogus kopen.'

De museumwinkel heet 'Art Store'. In de verkoop: felgekleurde plastic poezen met een krulstaart en een mensengezicht, 'in beperkte oplage, mét certificaat', à 125 euro. Ze zijn gemaakt door een Chinese kunstenaar van de expositie. 'Een leuke manier om kunst betaalbaar aan te bieden', prijst de verkoopster ze aan.

In het museum is ook weer een verbouwing gaande. Enkele museumruimtes worden omgeturnd tot 'open depots' waar de bezoekers in kunnen rondlopen. Volgens gemeentelijk woordvoerder Marieke van Gruijthuisen is er nog 'discussie over de randvoorwaarden' zoals de klimaatbeheersing. 'Bremer moet goed zorg dragen voor de collectie. Dus niet ergens in een schuurtje plempen, of een paar vitrines bij Leen Bakker kopen en die in het restaurant zetten.' Vanwege vakanties van veel betrokkenen kan de gemeente op korte termijn niet al mijn vragen

beantwoorden. 'Maar los daarvan', benadrukt Gruijthuisen, 'wij toetsen alléén of aan de subsidievoorwaarden is voldaan. De bedrijfsvoering is verder aan het museum zelf.' Met andere woorden: Bremer krijgt zijn geld en heeft verder carte blanche.

Bremers kant van het verhaal komt bepaald niet zonder slag of stoot tot stand. Aanvankelijk wil hij alléén praten 'met de financiële man en iemand van de gemeente erbij' en dat kan pas medio september. Maar een week later, aan de koffie in de lunchroom van zijn museum, praat hij honderduit. Over het onbegrip waar hij telkens op stuit: 'Wanneer lees je eens iets over onze exposities? Nooit!' Over de passiviteit van de gemeente: 'Wáárom was burgemeester Aboutaleb niet bij onze grote opening in 2009? Terwijl iedereen telkens roept: "Cultureel ondernemerschap, dáár moeten we het van hebben!"'

Hij voelt zich ronduit benadeeld ten opzichte van andere musea: 'Wáárom zijn wij de Assepoester van de Nederlandse museumwereld? Waarom word ik gekort op subsidie als ik vloeroppervlak gebruik voor een restaurant, en het Boijmans Van Beuningen niet voor de museumwinkel? Waarom worden mijn subsidieverzoeken de laatste jaren nooit gehonoreerd? Ik merk dat ik er gefrustreerd van word.'

Maar hij staat vierkant achter zijn filosofie: een zelfbedruipend museum. 'De bv's houden het museum in stand. We hebben inkomsten uit tentoonstellingen, het restaurant, verhuur van de balzaal. Tweehonderd man à tachtig euro per couvert, hè!'

IN 2012 heeft Bremer de gemeente een voorstel gedaan: 'Geef me de collectie en het gebouw voor één euro, als een soort bruidsschat, dan wordt het een particulier museum en laat de subsidie maar zitten. Ze wilden er niet aan. Maar hoe meer ze korten op subsidie, hoe inventiever ik word.' Nieuwste plan: een World Art Hotel met vijftien kamers. 'Met op de bruidssuite zo'n mooi Tibetaans vruchtbaarheidsbeeld.'

Gevraagd naar de uiteindelijke reden achter de voorgenomen ontzaming – de zoveelste inhoudelijke focusverandering of bittere economische noodzaak? – antwoordt Bremer heel beslist: 'Beide.' Dan, na een korte stilte: 'Als de landelijke overheid slim is, koopt ze de hele Afrika-collectie voor tachtig miljoen en brengt die over naar het Afrika-museum. Maar niemand die dáár op komt.'

Conservator Annette Schmidt hoort het allemaal hoofdschuddend aan: 'De collectie van het Wereldmuseum is altijd met gemeenschapsgeld gerestaureerd en onderhouden. Waarom zou je er nu dan nóg eens belastinggeld voor moeten betalen? Je mág deze verzameling niet te gelde maken voor het onderhouden van een commercieel instituut. Bremer beschouwt die collectie onterecht als zijn persoonlijke eigendom. Als je die inzet om je restaurant op te leuken ben je geen goede museumdirecteur. Het is een excès van cultureel ondernemerschap. Dat hóórt niet, in de museumwereld.' ♦

Iedereen

Supervisor ontzamen Wereldmuseum schond zelf de regels

Een maand geleden verscheen in De Groene een verhaal over de uitverkoop van de collectie van het Wereldmuseum in Rotterdam. Jan Laan, de man die moet waken over rechtmatig ontzamen van de collectie, blijkt in 2011 de regels voor afstoten van museumbezit zelf ernstig te hebben geschonden.

door Sjors van Beek 09-09-2014

Laan (78) is voorzitter van de 'Toetsingscommissie ontzamen' die momenteel bekijkt of [de grootschalige ontzameloperatie](http://www.groene.nl/artikel/topstukken-in-de-ramsij) (<http://www.groene.nl/artikel/topstukken-in-de-ramsij>) van het Wereldmuseum volgens de regels verloopt. Hij is tevens voorzitter van de raad van toezicht van het Museum Gouda, dat drie jaar geleden grote ophef veroorzaakte met de

verkoop van het schilderij *The Schoolboys* van Marlene Dumas. Bij die verkoop werd de zogeheten LAMO-richtlijn (Leidraad Afstoting Museale Objecten) doelbewust aan de kant geschoven om het Goudse museum van een faillissement te redden. Het schilderij verdween voor 1,2 miljoen naar een onbekende koper in het buitenland. Schilderes Dumas was 'ontzet' dat ze niet was gekend in de verkoop. De Nederlandse Museumvereniging wilde het Museum Gouda in september 2011 vanwege de verkoop royeren (303 stemmen vóór, 106 tegen). Op de valreep werd dit royementsbesluit twee maanden later weer teruggedraaid en bleef het bij officiële 'afkeuring'. Het Goudse museum verdedigde zich indertijd door te stellen dat 'de LAMO niet is toegesneden op de nijpende omstandigheden waarin het museum verkeerde'. De affaire vormde de aanleiding voor een aanscherping van de LAMO, die overigens nog niet operationeel is.

Volgens Laan staat zijn verleden in Gouda het voorzitterschap van de Toetsingscommissie 'absoluut niet in de weg'. Laan: 'En ik wil ook niet dat u hier nu een groot verhaal over maakt. Ik wil uitdrukkelijk stipuleren dat de Goudse geschiedenis los blijft van wat ik nu in Rotterdam doe!' Volgens Laan 'zijn het twee totaal verschillende situaties waar je naar moet handelen als bestuur. Het is nogal een verschil of je een aantal musea hebt in een stad zoals Rotterdam, of maar één museum aan de rand van de afgrond in een stad met de artikel-12-status zoals Gouda'. Laan was in de jaren tachtig wethouder in Rotterdam en in de jaren negentig burgemeester van Nieuwegein. In 2000 werd hij directeur van ROM-Rijnmond, een inmiddels beëindigd samenwerkingsorgaan van overheid en bedrijfsleven.

De Leidse hoogleraar Léon Buskens, voorzitter van het Aankoopfonds Volkenkundige Musea van de Mondriaanstichting, noemt de ontzamelplannen van het Wereldmuseum 'schandalig'. Het Aankoopfonds is een samenwerking tussen de volkenkundige musea in Leiden, Amsterdam en Berg en Dal. Ze leggen geld bij elkaar voor nieuwe aankopen en het Mondriaanfonds verdubbelt dit bedrag. Het Wereldmuseum heeft zich 'aan deze samenwerking onttrokken, een keuze van directeur Bremer'.

Buskens: 'Ik begrijp de financiële nood. Maar de overheid laat haar taak hier liggen en zou deze ontzameloperatie moeten stoppen. Een unieke collectie gaat nu in de uitverkoop zonder dat er goed over is nagedacht door mensen met een academische achtergrond. Directeur Bremer handelt volslagen onverantwoordelijk, met als gevolg dat Nederland wordt beroofd van onvervangbaar erfgoed en een deel van de Nederlandse geschiedenis gewoon in de prullenbak wordt gegooid. Een regelrechte ramp. Het is de ultieme

vermarkting van de museumwereld. Collecties zijn niet meer iets om te bestuderen en te presenteren, maar ze zijn koopwaar geworden. En Bremer is de ultieme koopman.'

Volgens Buskens is na het vertrek van vrijwel alle conservatoren de meeste expertise uit het Wereldmuseum verdwenen. 'Directeur Bremer gaat alleen nog af op de expertise van kooplieden en doet andere kennis af als "volkenkundig gewauwel". Topstukken worden bij hem alleen gedefinieerd door marktwaarde. En de mensen die het Wereldmuseum nu adviseren over het ontzamen, zijn dezelfde mensen die de topstukken straks gaan kopen of verkopen. Hun belang is niet het bewaren van culturele goederen, maar het laten circuleren ervan.'

Met name de collecties Indonesië, Nieuw-Guinea en Afrika zijn volgens Buskens 'uniek'. Ook de collectie Islamitisch Cultuurgebied was van hoog niveau, maar die is 'deels al verkocht en daardoor inmiddels volstrekt gemarginaliseerd'.

De Leidse antropoloog, werkzaam als hoogleraar recht en cultuur in islamitische samenlevingen, stelt dat de gemeente Rotterdam de collectie van het Wereldmuseum 'om niet' over zou moeten doen aan het rijk. 'Zoals dat ook is gebeurd met de collectie van het Tropenmuseum. Rotterdam moet gewoon zeggen: wij kunnen het beheer van deze unieke collectie financieel niet meer aan, neem het van ons over.'

Beeld: Depotstukken die het Wereldmuseum wil verkopen (Wereldmuseum Rotterdam).

DE GROENE AMSTERDAMMER

Iedereen

Vrienden Wereldmuseum verkopen voor tonnen

De Stichting Vrienden van het Wereldmuseum in Rotterdam heeft de afgelopen jaren voor ruim een miljoen euro aan Aziatische kunstwerken verkocht. De verkopen onttrekken zich aan elke vorm van toezicht.

door **Sjors van Beek** 16-09-2014

Het betreft kunstwerken uit de eigen collectie van de Stichting Vrienden, waar Wereldmuseum-directeur Stanley Bremer bestuurder van is. Doel van de stichting is 'het verlenen van steun aan de instandhouding van het Wereldmuseum'.

De Stichting Vrienden heeft de ANBI-status (Algemeen Nut Beogende Instelling), met alle belastingvoordelen van dien. ANBI-instellingen zijn sinds 1 januari 2014 verplicht binnen zes maanden na het boekjaar hun financiële gegevens plus een toelichting te publiceren. Doen ze dit niet, dan kan de ANBI-status worden ingetrokken, aldus een woordvoerder van de Belastingdienst.

Op de website van het Wereldmuseum staat enkel de jaarrekening van 2011. In dat jaar schonk de stichting 9600 euro aan het museum, dat zich sinds kort nadrukkelijk manifesteert als 'Aziatisch kunstmuseum'. In de jaarrekening van de stichting staan de aankopen sinds 1990 (voor een totaal van 43.000 euro) wel vermeld, maar de verkopen – die veel meer geld hebben opgebracht – niet. Zo verkocht de stichting in maart 2011 twee schilderijen van de Indonesische activist Hendra Gunawan voor respectievelijk 613.000 euro en 505.000 euro. In juni 2013 verkocht de stichting een levensgroot bronzen boeddhabeeld uit Japan voor 157.000 euro. Het beeld was voorheen in bezit van kunsthandel Aalderink, daarna van kunsthandel Van Meurs, beide in Amsterdam. Alle verkopen verliepen via veilinghuis Christie's.

Waar de totaalopbrengst van 1.275.000 euro aan is besteed, valt niet te achterhalen. Op de bankrekening van de stichting stond in 2011 28.000 euro. Of er nog meer verkopen van kunstobjecten zijn geweest, is niet bekend. Directeur Bremer wil de gevraagde informatie niet verstrekken aan *De Groene Amsterdammer*. 'Vraag het maar aan het bestuur. Als deze gegevens niet onder de Wet openbaarheid van bestuur vallen, geef ik ze u niet.'

Tegenover de *Digitale Kunstkrant* verklaarde Bremer indertijd dat de werken van Gunawan waren verkocht omdat ze 'niet voldeden aan de criteria van het Wereldmuseum'. *Bremer*: 'Ons museum richt zich op de top van de niet-westerse kunst van voor de Eerste Wereldoorlog. Van de honderdduizend stuks in onze collectie voldoet er een aantal niet aan deze criteria, zoals ook deze twee schilderijen van Gunawan. Het is bepaald geen kwestie van kwaliteit, maar wel van het te recente bouwjaar 1974. Nu moeten we maar eens rustig gaan bekijken hoe we dit geweldige bedrag verstandig kunnen besteden.'

Het feit dat directeur Bremer zelf voorzitter is van de Stichting Vrienden is een 'merkwaardige constructie, een ongebruikelijke twee-petten-situatie', zegt George de Ceuninck, secretaris van de Nederlandse Federatie van Vrienden van Musea (NFVM). 'Het komt maar bij heel weinig musea voor dat een museumbestuurder of conservator ook de Vrienden leidt. Je krijgt er vermenging en gezeur van.' Meestal vaardigt een museum een vertegenwoordiger als toehoorder af naar de vergaderingen van de Vriendenclubs, aldus Ceuninck.

Een deel van de kritiek op het Wereldmuseum richt zich op het feit dat de huidige grootscheepse ontzameloperatie te snel en te onzorgvuldig gaat en dat er te weinig wetenschappelijk geschoolde conservatoren bij zijn betrokken. 'Bij ontzamen of herplaatsen is het van belang dat je eerst een goede inventarisatie maakt. Dat is een intensief proces', zegt Birgit Donker, directeur-bestuurder van het Mondriaan Fonds. Voor de kosten daarvan kunnen musea een aanvraag doen voor een 'bijdrage collectiemobiliteit'. Het Wereldmuseum heeft dat niet gedaan, bevestigt Donker. In 2011 vroeg en kreeg het Wereldmuseum wel 75.000 euro uit dit fonds voor het overdragen van de antropologische fotocollectie aan het Nederlands Fotomuseum. Museum Nusantara in Delft kreeg dit jaar 123.100 euro voor begeleiding bij het afstoten en overdragen van haar volkenkundige collectie.

In het beleidsplan 2013-2016 ontvouwt het Wereldmuseum plannen voor een 'dating tour'. In samenwerking met datingbureaus wil het een 'museaal dating pakket inclusief romantisch diner voor twee' gaan aanbieden.

De Partij voor de Dieren in Rotterdam heeft inmiddels een serie raadvragen gesteld over het Wereldmuseum. 'De beerput moet nu maar eens open', zegt burgerraadslid Ruud van der Velden. 'De burgers hebben recht op een eerlijk verhaal vóóordat er ontzamd gaat worden. De noodzaak tot ontzamen ontgaat me volledig. Het Wereldmuseum wordt een soort horecabordeel en directeur Bremer krijgt alle ruimte van de gemeente. Het lijkt er soms op alsof ze het museum bewust failliet willen laten gaan zodat ze de beschikking krijgen over het gebouw.'

Beeld: Wereldmuseum

DE GROENE AMSTERDAMMER

Iedereen

Islamitische collectie weggehaald bij het Wereldmuseum

De Stichting Islamitische Kunst en Cultuur (SIKC) haalt haar bruikleencollectie weg bij het Wereldmuseum ‘vanwege het beleid dat daar momenteel wordt gevoerd’.

door Sjors van Beek 22-09-2014

De directe aanleiding vormt een recent voorstel van het Wereldmuseum om op informele wijze de eigen islamitische collectie aan SIKC te verkopen. Het Wereldmuseum wilde die deelcollectie van zo'n 2300 stukken aan SIKC overdoen in ruil voor de veertienduizend euro die nog op de rekening van SIKC staat. Deze deelcollectie, die volgens het Wereldmuseum zelf 'enkele tonnen' waard is, is eigendom van de gemeente Rotterdam. Alle ontzamelvoorstellen moeten, via een toetsingscommissie, aan b. en w. van Rotterdam worden voorgelegd. Of dit

bij het recente voorstel is gebeurd, is onduidelijk. Directeur Bremer wil 'De Groene Amsterdammer niet meer te woord staan', herhaalde hij afgelopen weekend. De gemeente wil de reeds voorgelegde ontzamelvoorstellen nog niet openbaar maken.

SIKC heeft Bremers aanbod afgeslagen omdat 'deze collectie reeds publiek bezit is en er naar onze mening niet opnieuw met publieke middelen voor hoeft te worden betaald', aldus een brief die dit weekend is verzonden aan het Wereldmuseum.

In het SIKC-bestuur zitten Ariëtte Kasbergen, Hein Reedijk, voorganger van Bremer als directeur van het Wereldmuseum, en Charlotte Huijgens, voormalig conservator van het islamitisch cultuurgebied. SIKC is in 1992 opgericht met als doel de kennis over de islamitische cultuur te vergroten, onder meer door het aanleggen van een collectie. De stichting zou bij de verzelfstandiging van het Wereldmuseum in 2006 al worden opgeheven waarbij de collectie aan het museum zou worden geschonken, vertelt Ariëtte Kasbergen, maar directeur Bremer van het Wereldmuseum heeft dat nooit geëffectueerd. Kasbergen was tot 2006 adjunct-directeur van het Wereldmuseum en maakte kort voor haar vertrek zelf de papieren voor de opheffing klaar. Vorig jaar bleek, tot ieders verrassing, dat de stichting nog bestond: het Wereldmuseum vroeg om de bankrekening van SIKC op te heffen. In ruil voor het saldo mocht SIKC de deelcollectie islamitisch cultuurgebied van het Wereldmuseum dan overnemen, blijkt uit een mail van 15 april 2014 van A. Keizer, de financiële man van het Wereldmuseum.

Als reactie heeft SIKC afgelopen vrijdag besloten haar eigen collectie van zo'n 190 stukken over te doen aan het Volkenkundig Museum in Leiden, tegenwoordig Nationaal Museum voor Wereldculturen. SIKC 'wil niet de kans lopen dat we in een onzorgvuldig ontzamelbeleid terechtkomen', aldus Kasbergen. Ook het banksaldo wordt aan Leiden geschonken. Daarna wordt de stichting definitief opgeheven. In de brief aan Bremer adviseert SIKC om ook de eigen islamitische collectie van het Wereldmuseum in zijn geheel aan Leiden te schenken omdat die daar 'beter op zijn plaats is'.

SIKC heeft vooraf het Leidse museum geraadpleegd over het aanbod van het Wereldmuseum en gevraagd of het eventueel belangstelling had voor de aangeboden objecten. Leiden liet echter weten dat het Rotterdamse voorstel in haar optiek 'stuit op ethische en juridische bezwaren' en dat aangeboden objecten op deze basis dus niet zouden worden geaccepteerd. Volgens Leiden 'strookt het voorstel niet met de regels rond zorgvuldig ontzamen zoals

verwoord in de LAMO-richtlijn'. Opnieuw betalen voor reeds publiek gefinancierd bezit vindt ook het Leidse museum niet juist. Bovendien vraagt het zich af of het Mondriaan Fonds en de Rembrandt Vereniging, die hebben meebetaald aan de opbouw van de collectie, hiermee akkoord zouden gaan. Directeur Stijn Schoonderwoerd: 'Het klonk ons allemaal wat te lichtvoetig in de oren. Ontzamelen kun je niet lichtvoetig doen. Het banksaldo van SIKC is bedoeld om de rijkscollectie te versterken, niet om onderdeel te zijn van een wat onduidelijk ruilproces van het Wereldmuseum.'

Het Wereldmuseum heeft de laatste jaren de koers verlegd naar een 'Aziatisch kunstmuseum' en wil objecten uit andere deelgebieden grotendeels afstoten. De laatste expositie *Future Pass 3.0* toonde (en verkocht) moderne werken van twee Chinese kunstenaars en een Belg. Alle drie die kunstenaars blijken overigens exclusief verbonden aan één galerie: Robinsons Art Gallery in Knokke.

De Aziatische objecten die momenteel nog zichtbaar zijn in het Wereldmuseum blijken voor het overgrote deel niet afkomstig uit de museumcollectie zelf maar zijn bruikleen van de Stichting Bodhimanda, een stichting ter bevordering van het boeddhisme. Voorzitter Imrat Verhoeven schat dat 75 à tachtig procent van de getoonde collectie eigendom van zijn stichting is.

Via de Stichting Vrienden van het Wereldmuseum zijn de laatste jaren al tal van islamitische kunstvoorwerpen verkocht. De catalogus van veilinghuis Christie's van augustus 2012 vermeldt twaalf werken van moderne islamitische schilders, onder wie de gerenommeerde Iraanse schilder Charles Hossein Zenderoudi. De totale waarde van de werken werd geraamd op 70.000 tot 120.000 euro. Al eerder berichtte *De Groene Amsterdammer* dat [onduidelijk \(http://www.groene.nl/artikel/vrienden-wereldmuseum-verkopen-voor-tonnen\)](http://www.groene.nl/artikel/vrienden-wereldmuseum-verkopen-voor-tonnen) is waar de opbrengsten van deze verkopen zijn beland.

Directeur Bremer is in augustus 2011 uit het overleg gestapt van de Stichting Volkenkundige Collecties Nederland (SVCN), een samenwerkingsverband van volkenkundige musea. Ook aan de daarbij behorende Ethische Commissie werkt het Wereldmuseum niet langer mee. De SVCN zegt het vertrek 'te betreuren en hoopt dat het van tijdelijke aard is'. De Rotterdamse Partij voor de Dieren heeft raadvragen gesteld over de verwickelingen bij het Wereldmuseum.

Beeld: Depotstukken die het Wereldmuseum wil verkopen (Wereldmuseum Rotterdam).

DE GROENE AMSTERDAMMER

Iedereen

Vorige toetsingscommissie Wereldmuseum blijkt opgestapt

De toetsingscommissie die het ontzamen bij het Wereldmuseum begeleidt, blijkt al de tweede commissie in haar soort te zijn. De vorige is in 2012 voltallig opgestapt.

door Sjors van Beek 26-09-2014

Volgens die commissie waren de verhoudingen met museumdirecteur Stanley Bremer onwerkbaar. Aan hun vertrek is indertijd geen enkele richtbaarheid gegeven.

Volgens professor Christiaan Jörg, lid van de 'oude' commissie, was 'de communicatie met Bremer niet optimaal, laat ik het zo maar diplomatiek uitdrukken. Daar hadden wij als commissie veel last van. We konden onze

functie namens de gemeente niet goed uitoefenen.'

De commissie was al in september 2008 aangesteld om de ontzamelplannen van het Wereldmuseum, die toen nog niet precies bekend waren, 'te begeleiden en te komen tot een afgewogen en gefundeerd advies aan het college over welk deel van de collectie op welke wijze zal worden afgestoten'.

In 2012 bracht Bremer zijn plannen naar buiten om de gehele Afrika-collectie van de hand te doen. 'Daar waren wij niet in detail in gekend', aldus professor Jörg, voormalig conservator van het Groninger Museum en emeritus buitengewoon hoogleraar kunstgeschiedenis in Leiden. 'Bij die plannen hadden wij nogal wat vraagtekens willen zetten. Door de gang van zaken werd het ons allemaal te politiek en hebben we ons mandaat teruggegeven.' Volgens Jörg verliep de communicatie tussen zijn commissie en de gemeente verder uitstekend en zat de bottleneck uitsluitend bij Bremer.

De andere leden van de commissie waren mevrouw J. Leistra, voormalig waarnemend hoofdinspecteur van de sector Collecties van de Erfgoedinspectie van het ministerie van OCW, dhr. A. Kok namens het Instituut Collectie Nederland en de Amsterdamse kunsthandelaar Jaap Polak. Laatstgenoemde heeft momenteel een grote privé-collectie Aziatische beeldjes tentoongesteld in de vaste collectie van het Wereldmuseum.

Professor Jörg: 'Als privé-persoon wil ik dit nog wel kwijt: ik vind het schandalig wat er allemaal gebeurt in het Wereldmuseum. Zoveel mensen hebben er hun vertrouwen aan gegeven maar Bremer doet alsof hij de baas is.'

Momenteel is er een andere toetsingscommissie aan het werk om de ontzamelvoorstellen van het Wereldmuseum te beoordelen. Voorzitter van die commissie is Jan Laan, voorzitter van de raad van toezicht van Museum Gouda. Al eerder berichtten wij dat Laan in die functie [de richtlijnen voor ontzamelen zelf overtrad \(http://www.groene.nl/artikel/supervisor-ontzamelen-wereldmuseum-schond-zelf-de-regels\)](http://www.groene.nl/artikel/supervisor-ontzamelen-zelf-overtrad) met de verkoop van een schilderij van Marlene Dumas.

Donderdag kwamen de ontzamelplannen aan de orde in de Rotterdamse gemeenteraad, na vragen van de Partij voor de Dieren en de PvdA. Ook schriftelijk heeft de gemeente diverse vragen deze week beantwoord. Volgens de gemeente bedragen de ontzamelvoorstellen 'niet meer dan negentien procent van de totale collectie'. Berichten in *De Groene* dat [zo'n negentig procent van de collectie is aangemerkt voor afstoten](#)

<http://www.groene.nl/artikel/topstukken-in-de-ramsij>), noemde wethouder Visser van Cultuur 'volstreekte waanzin, onzin'. Hij deed de gemeenteraad niet mee dat de voorstellen die nu bij de toetsingscommissie liggen slechts de eerste in een serie zijn. Volgens bronnen rond het Wereldmuseum heeft Bremer aangekondigd dit jaar nog twee ontzamelvoorstellen in te dienen en begin 2015 een vierde.

Een woordvoerder van de gemeente meldt desgevraagd: 'Wij weten dat het Wereldmuseum van plan is nog meer ontzamelvoorstellen in te dienen, maar meer ook niet. De omvang, aard en datum van indienen van die voorstellen zijn niet bekend bij de gemeente. Het is wat ons betreft ondenkbaar en niet realistisch dat uiteindelijk negentig procent van de huidige collectie ontzamd wordt. Het uitvoeringsprotocol ontzamen waarborgt namelijk dat er ook gekeken wordt naar het gehele collectiebeleidsplan Wereldmuseum, de collectie Rotterdam als geheel en het nationale belang.'

In interviews, onder meer in mei met Radio 1, sprak Bremer zelf over het afstoten van 85.000 à 90.000 van de honderdduizend objecten. 'Heb ik dat gezegd? Dat is dan een vergissing geweest. Maximaal vijftien procent gaat weg', stelde hij later.

Rotterdam wil de ontzamelvoorstellen die bij de toetsingscommissie zijn ingediend nu nog niet vrijgeven. Ze worden pas openbaar als ze aan b. en w. worden overhandigd. Volgens goed ingevoerde bronnen telt het eerste ontzamelvoorstel zeventienduizend objecten.

In een brief aan de raad schrijft burgemeester Aboutaleb dat 'het college op de hoogte is van de zorgen over de wijze waarop het Wereldmuseum opereert en samenwerkt met andere partijen'. Momenteel worden ook gesprekken gevoerd met de raad van toezicht en de directie, onder meer over het 'gebrek aan transparantie' bij het Wereldmuseum.

In een andere brief aan de raad meldt wethouder Visser dat Wereldbusiness BV, waar het restaurantdeel van het museum onder valt, in 2013 een verlies van 2688 euro heeft geleden. Dit is aangevuld vanuit de reserves van het museum zelf. Omgekeerd heeft de museumwinkel 3540 euro winst geboekt. Dat geld is naar het museum gevloeid. Het hele businessmodel van Bremer is erop gericht dat Wereldbusiness BV zoveel winst maakt dat het museum ermee overeind kan worden gehouden. Directeur Bremer heeft meermaals te kennen gegeven onze vragen niet meer te willen beantwoorden.

DE GROENE AMSTERDAMMER

Iedereen

Raad van toezicht van het Wereldmuseum wordt zelf onder de loep genomen

De raad van toezicht van het in opspraak geraakte Wereldmuseum in Rotterdam ligt momenteel zelf stevig onder de loep. Het college van b. en w. wil tot in detail weten hoe de raad functioneert en hoe scherp ze haar controlerende taak uitvoert.

door **Sjors van Beek** 31-10-2014

Daarbij schakelt het college ook juristen in. 'Ik maak me, net als zovelen, ook zorgen. Er is echt iets aan de hand', zei wethouder Visser donderdagavond in de Rotterdamse raadsvergadering (commissie Zorg Onderwijs Cultuur en Sport). 'Doet de raad van toezicht wel wat ze moet doen? Kunnen we erop vertrouwen dat ze juist omgaat met alles wat het museum behelst?'

Volgens Visser zitten 'de zaken uiterst complex in elkaar' en zijn er inmiddels enkele 'stevige gesprekken' gevoerd met het toezichtsorgaan. Over de inhoud daarvan wil de wethouder de gemeenteraad binnenkort achter gesloten deuren nader informeren.

Aanleiding voor de controle op de raad van toezicht is de huidige koers van het Wereldmuseum, dat plannen heeft voor grootschalige verkoop van collectieonderdelen. De details van de plannen en de onderliggende cijfers (onder meer over inkomstenbronnen en aan- en verkopen van het museum) zijn niet transparant. Na [ons artikel daarover \(http://www.groene.nl/artikel/topstukken-in-de-ramsij\)](http://www.groene.nl/artikel/topstukken-in-de-ramsij) is kunstenaar Olphaert den Otter een 'publieksactie' gestart die de onderste steen boven probeert te krijgen. De Partij voor de Dieren en de PvdA hebben ook kritische vragen gesteld.

Volgens Den Otter, die de Rotterdamse raadsleden donderdag toesprak, ligt er 'een taak voor de gemeentelijke Rekenkamer om helderheid te scheppen in de complexe en verhullende cijfers in de jaarverslagen van het Wereldmuseum'. De situatie is 'ernstig en beschamend' en de gemeente zou museumdirecteur Stanley Bremer aan de Code Cultural Governance van de International Council of Museums moeten houden. 'Het is ongeoorloofd om in het gebouw, bezit van de Gemeente Rotterdam, verkooptentoonstellingen te houden. Ook dit strijdt met de Ethische Code. De tentoonstelling *Future Pass 3.0*, waar alles te koop was, had om die reden aanleiding moeten zijn voor de raad van toezicht om de directeur te ontslaan. Toen dat niet gebeurde had u moeten ingrijpen. Nu moet u optreden en eisen dat dit nooit meer zal gebeuren', aldus Den Otter.

Uit onlangs vrijgegeven correspondentie van het college van b. en w. blijkt dat de raad van toezicht van het museum 'niet op de hoogte was' van de dubbelfunctie van directeur Bremer: zowel museumdirecteur als voorzitter van de Stichting Vrienden van het Wereldmuseum, die de afgelopen jaren voor meer dan een miljoen euro aan objecten heeft verkocht. Het college wil dat die 'dubbelepetten-situatie' zo snel mogelijk wordt beëindigd. Wethouder Visser kon de raad niet melden of dat inmiddels is gebeurd.

Uit opgedoken brieven blijkt ook dat de gemeente weet welke objecten ter ontzaming zijn voorgelegd aan de toetsingscommissie. Eerder stelde een woordvoerder van de gemeente 'niet te weten wat die ontzamelvoorstellen behelzen'. De toetsingscommissie komt medio december met haar rapportage, zo is de planning.

De voorzitter van die commissie, [Jan Laan](#) (<http://www.groene.nl/artikel/supervisor-ontzamelen-wereldmuseum-schond-zelf-de-regels>), kreeg het in de gemeenteraad zwaar te verduren. Raadslid Van der Velden (PvdD) noemt het 'verbijsterend en onvoorstelbaar dat juist deze besmette man als voorzitter is benoemd'. Laan, oud-wethouder van Rotterdam, is voorzitter van de raad van toezicht van het Museum Gouda. Dat museum verkocht in 2011, tegen alle geldende richtlijnen in, een schilderij van Marlene Dumas om een 'dreigend faillissement af te wenden'. De Nederlandse Museumvereniging wilde Gouda royeren maar liet het uiteindelijk bij een zware berisping. In het jaarverslag noemde Laan de illegale verkoop achteraf 'publicitair gezien een voltreffer, het Museum Gouda staat nu tenminste weer op de kaart'.

Volgens wethouder Visser is de Goudse kwestie met Laan besproken tijdens de sollicitatieprocedure – opmerkelijk genoeg zelfs óók met de overige leden van de commissie. Tegenover *De Groene Amsterdammer* verklaarde Laan onlangs dat hij 'deels was gevraagd, deels zelf had gesolliciteerd' naar het voorzitterschap. 'U weet hoe dat gaat, ik ken natuurlijk nogal wat mensen in Rotterdam.'

Beeld: Depotstukken die het Wereldmuseum wil verkopen (Wereldmuseum Rotterdam).

DE GROENE AMSTERDAMMER

Iedereen

Wereldmuseum heeft geen raad van toezicht

Het Wereldmuseum in Rotterdam blijkt al geruime tijd zonder formele raad van toezicht te zitten. De zittingstermijn van de huidige raad is verstreken zonder dat er opvolgers zijn benoemd.

door **Sjors van Beek** 12-11-2014

De gemeente, verantwoordelijk voor de benoeming, is hier sinds vorig jaar al meermaals op gewezen maar dat heeft nog niet tot een oplossing geleid. De situatie is dusdanig gecompliceerd dat de demissionaire raad van toezicht inmiddels juridisch advies heeft ingewonnen. 'Wij willen weten wat de consequenties hiervan zijn en wat nu eigenlijk onze bevoegdheden zijn', aldus Rein Breeman, voorzitter van de demissionaire raad van toezicht. 'Ik heb de

gemeente er eind vorig jaar al op gewezen dat de zittingstermijnen gingen verstrijken. Tevens heb ik aangeboden langer te blijven. Tot op heden heb ik niets vernomen.'

Het ontbreken van een raad van toezicht is [de zoveelste misstand bij het Wereldmuseum \(http://www.groene.nl/tag/wereldmuseum\)](http://www.groene.nl/tag/wereldmuseum).

Breemans tweede (en statutair gezien laatste) zittingstermijn verstreek eind vorig jaar. Eerder kwam raad-van-toezicht-lid en UvA-hoogleraar Han van Dissel al aan het einde van zijn tweede termijn. Vorige maand verstreek ook de eerste termijn van advocaat Ewout Strumphius, het derde lid van de raad. Strumphius mag – in tegenstelling tot de andere leden – nog een tweede termijn aangaan.

Wethouder Visser van Cultuur vertelde de gemeenteraad twee weken geleden dat er 'stevige gesprekken gaande waren met de raad van toezicht' en dat de zaken 'uiterst complex in elkaar zaten'. Details wilde hij alleen achter gesloten deuren verstrekken. Visser deelde de gemeenteraad niet mee dat de raad van toezicht formeel niet meer in functie is.

Een woordvoester van de gemeente laat in een reactie per mail weten: 'Wethouder Visser heeft twee weken geleden in de raadscommissie aangegeven dat hij zich zorgen maakt over de situatie bij het Wereldmuseum. Het toezicht en de bedrijfsvoering hebben zijn aandacht. Daarbij wordt vanzelfsprekend ook naar juridische aspecten gekeken. Binnenkort informeert de wethouder de gemeenteraad over zijn bevindingen. Meer kunnen en willen we op dit moment niet zeggen over het Wereldmuseum.'

Ze bevestigt wel dat directeur Stanley Bremer van het Wereldmuseum inmiddels geen voorzitter meer is van de Stichting Vrienden van het Wereldmuseum. Hij is op 4 november bij de Kamer van Koophandel uitgeschreven als bestuurslid van die stichting. Diverse partijen uitten de afgelopen weken kritiek op de dubbelfunctie die Bremer uitoefende. 'Het was voor ons een absolute verrassing dat Bremer die functie bij de Stichting Vrienden had', aldus Breeman. 'Ik ben blij dat het nu beëindigd is.'

Museumdirecteur Bremer blijkt thuis kunstwerken uit de collectie van het museum te hebben. Het zou onder meer gaan om een metershoge bisj-paal, een soort ceremoniële totempaal uit Nieuw-Guinea. Volgens Bremer is dat nodig om gasten en zakenpartners van het museum ook thuis in stijl te kunnen ontvangen. De raad van toezicht heeft hier 'een keer of drie' schriftelijk toestemming voor gegeven, aldus Breeman.

Met eventuele andere bruiklenen heeft de raad van toezicht geen bemoeienis. Volgens bronnen rond het Wereldmuseum heeft Bremer ook diverse collectiestukken uitgeleend aan particulieren en kunsthandelaren. 'Dat valt onder het normale museumwerk, bruikleen is bruikleen, of dat nu aan musea of aan andere partijen is. Daar gaan wij niet over, dat is een zaak van de directie', aldus Breeman.

[Lees al onze berichten over de misstanden Wereldmuseum](http://www.groene.nl/tag/wereldmuseum)
[\(<http://www.groene.nl/tag/wereldmuseum>\)](http://www.groene.nl/tag/wereldmuseum)

Beeld: Depotstukken die het Wereldmuseum wil verkopen (Wereldmuseum Rotterdam).

DE GROENE AMSTERDAMMER

Iedereen

Ontzamelen Wereldmuseum volledig bevroren

De grootscheepse ontzameloperatie van het Wereldmuseum in Rotterdam wordt voorlopig volledig stopgezet. Tevens komen er twee onderzoeken naar de financiële handel en wandel van de museumdirectie.

door **Sjors van Beek** 08-12-2014

Door deze combinatie van maatregelen is er hardhandig op de rem getrapt bij het museum dat de afgelopen maanden veelvuldig in het nieuws was vanwege de ontzamelplannen en de schimmigheid rond de boekhouding.

De Groene Amsterdammer berichtte vanaf augustus meermaals over de vele vraagtekens rond de bedrijfsvoering door museumdirecteur Stanley Bremer. Dat leidde tot het opstarten van een 'Publieksactie' door kunstenaar Olphaert den Otter, waarna de Partij voor de Dieren de kwestie aanhangig maakte in de gemeenteraad.

De afgelopen week is de zaak in een stroomversnelling geraakt. De Toetsingscommissie, die het afstoten van delen van de collectie begeleidt, heeft deze week een negatief advies uitgebracht over de plannen. 'De ontzamelprocedure is niet zorgvuldig, niet juist en niet transparant gevolgd', meldt de gemeente in een persbericht. Het college van b. en w. neemt het advies voorlopig nog niet in behandeling omdat er op dit moment geen raad van toezicht is bij het Wereldmuseum. De nieuw te benoemen raad van toezicht moet uiteindelijk een besluit nemen over de ontzamelvoorstellen.

Vorige week besloten b. en w. al tot het laten verrichten van een extern onderzoek naar de algehele bedrijfsvoering van het museum. Dat onderzoek wordt uitgevoerd door bureau LawsonLuiten. 'Dit onderzoek betreft vanzelfsprekend mede de financiën', aldus wethouder Visser in een brief aan de raad. Een van de aanleidingen voor dit onderzoek was het recente verzoek van het Wereldmuseum om een voorschot te mogen ontvangen op toegezegde subsidie. 'Een voorbeeld van nieuwe en vooral onvoorziene informatie', aldus b. en w..

In een separaat onderzoek wordt gekeken of het toezicht op het museum de afgelopen jaren wel voldeed aan de Code Cultural Governance en of de gemeente zelf wel is 'geëquipeerd voor de juiste interventies'. Zo bleek de zittende raad van toezicht wegens termijnoverschrijding geen formeel mandaat meer te hebben, waardoor de jaarrekening 2013 en het jaarplan 2015 als 'niet vastgesteld moeten worden beschouwd'.

Vanwege de vele vragen die momenteel leven bij b. en w. is besloten de 'ingrijpende beleidstrajecten die momenteel bij het Wereldmuseum lopen, voorlopig stil te leggen'. De reeds begonnen verhuizing van de collectie uit een extern depot naar een veel kleinere opslagruimte in het museum zelf wordt gestaakt. De zaken komen pas weer in beweging als de rechter een statutenwijziging bij de raad van toezicht heeft doorgevoerd. Het onderzoek naar de bedrijfsvoering wordt uiterlijk 2 maart 2015 verwacht.

Een dag na het afkondigen van al deze maatregelen nam de gemeenteraad een motie aan waarin de lokale rekenkamer wordt verzocht om snel een onderzoek naar het Wereldmuseum te doen. Centraal daarbij staat de vraag 'in hoeverre en op welke wijze de afspraken die in 2005 gemaakt zijn bij de verzelfstandiging worden nageleefd'. Ook dat onderzoek wordt over enkele maanden verwacht.

[Lees hier al onze berichten over de misstanden bij het Wereldmuseum \(http://www.groene.nl/tag/wereldmuseum\)](http://www.groene.nl/tag/wereldmuseum)

Beeld: Depotstukken die het Wereldmuseum wilde verkopen (Wereldmuseum Rotterdam).

DE GROENE AMSTERDAMMER

Iedereen

Wereldmuseum in het vizier van Inspectie Erfgoed

Het Wereldmuseum in Rotterdam wordt onder de loep genomen door de Erfgoedinspectie van het ministerie van OC&W. Vanwege [alle perikelen](#) rond het museum heeft de gemeente Rotterdam om een extra inspectie gevraagd.

door **Sjors van Beek** 13-02-2015

Dat bevestigen de woordvoerders van de gemeente en het ministerie. Over de precieze aard van de controle en de uitkomsten daarvan doen ze nog geen mededelingen, de gemeente wil 'eerst de raad informeren'.

Het inspectiebezoek vindt plaats in het kader van de lopende andere onderzoeken door de Rotterdamse Rekenkamer en het bureau LawsonLuiten. Gekeken wordt onder meer of objecten in het museumdepot zijn terug te vinden. Volgens diverse bronnen in de museumwereld verkeert het depot van het Wereldmuseum in wanorde omdat een groot deel van de collectie al is ingepakt, vooruitlopend op de voorgenomen – maar voorlopig stilgelegde – ontzaming. Dat zou ook de reden zijn dat het Wereldmuseum nog niet heeft voldaan aan het verzoek van museum Boijmans Van Beuningen om zijn bruikleencollectie terug te krijgen. Boijmans vroeg maanden geleden al, net als eerder de Stichting Islamitische Kunst en Cultuur, honderden uitgeleende stukken terug maar kreeg van directeur Bremer tot nu toe nul op het rekest. 'Ik was druk, ik ben het simpelweg vergeten', meldde Bremer onlangs in het *AD*.

Tegenover *De Groene Amsterdammer* bestrijdt Bremer dat het depot niet op orde is. 'De bruiklenen, de schenkingen en de topstukken zijn allemaal nog niet ingepakt en de Erfgoedinspectie heeft bij een steekproef alles op de juiste plek aangetroffen.'

Momenteel loopt in het Wereldmuseum de tentoonstelling *Goud der Goden uit het oude Java*. Het betreft de privé-collectie van de Amerikaans/Singaporese neurobiologe Victoria Chan-Palay, zo bevestigt Bremer desgevraagd. De naam is tot op heden op verzoek van de eigenares niet bekendgemaakt vanwege 'het risico van diefstal en dergelijke, ze wil graag anoniem blijven', aldus Bremer. Chan-Palay is een, vooral in Amerika, bekende 'collectionneur' die ook diverse publicaties over Aziatische kunst op haar naam heeft. Volgens Bremer heeft ze het Wereldmuseum zelf benaderd, 'ze had ons gevonden via de website'. De verzamelaarster heeft volgens hem de expositie niet gesponsord. 'Het heeft bij elkaar zo'n vijf à zes ton gekost aan transport, verzekeringen enzovoort, het is een dure grap maar we hebben alles zelf betaald.'

Chan-Palay heeft ook, zonder naamsvermelding, grotendeels de catalogus bij de expositie geschreven. Twee wetenschappelijke experts op het gebied van Aziatische kunst die waren benaderd voor het schrijven van enkele bijdragen aan de catalogus hebben zich teruggetrokken. Een van hen, Marijke Klokke, conservator Klassiek Zuid- en Zuidoost-Azië van het Museum Volkenkunde in Leiden, had twee artikelen gereed maar wilde uiteindelijk niet dat ze werden gepubliceerd. 'Ik wilde niet geassocieerd worden met de overige informatie in de catalogus, omdat niet helder zou zijn wie wat had geschreven en omdat een deel van de informatie niet gebaseerd was op voldoende kennis van zaken. Het Wereldmuseum heeft een poging gedaan de teksten te verbeteren maar dit werd niet geaccepteerd door de auteur', aldus Klokke.

De tweede expert die was benaderd, Pauline Lunsingh Scheurleer, voormalig conservator voor de kunst van Zuid- en Zuidoost-Azië in het Rijksmuseum, wil tegenover *De Groene Amsterdammer* niets over de kwestie kwijt.

De onderzoeken die momenteel gaande zijn rond het Wereldmuseum worden naar verwachting begin maart afgerond.